

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daja za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljno pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 15.

V Mariboru 20. maja 1873.

I. letnik.

Prošnja okrajnega učiteljskega društva v Ljutomeru.

Slavni deželni odbor!

Napredek in blagostanje ljudstva je odvisno od njegove omike. Te pa si dandanes brez dobrega šolstva, in sicer v prvi vrsti brez dobrega narodnega ali ljudskega šolstva misliti ne moremo. Šolstvo pa je v rokah učiteljev. Kakor pa slabo plačan delavec le slabo opravlja svoje delo, tako tudi učitelj s pičlim plačilom nima pravega in potrebnega veselja do svojega poklica. Kakor je pa tudi delavec brez vseh pravic nasproti svojemu gospodarju le mrtvo orodje, tako bi tudi učitelji brez primerne svobode v svojem delovanju, brez potrebnih pravic utegnili biti edino le mehanična moč, ki deluje samo zavoljo ljubega kruhka. Ker učitelji v naši domovini še ne uživajo tistih plač, ki bi bile vsaj nekoliko primerne sedanjemu velikemu dragini in dostojnemu važnemu poklicu, in ker še ne uživajo nekaj tistih pravic, ki bi bili k boljšemu razvitku šolstva živo potrebne; zavoljo tega se spoštljivo podpisani na slavni deželni odbor, oziroma zbor, obračajo s sledečo ponižno prošnjo:

I. Učiteljske plače naj bi se povišale v sedanjih 4 razredih šolskih srenj na 600, 700, 800 in 900 gld. Nadučiteljem naj ostanejo sedanje doklade in stanovanje. Podučiteljem naj se daja 80% učiteljeve plače; učiteljicam pa enako plačo kakor učiteljem.

II. Učiteljem dotičnih okrajev podeli naj se pravica, da si volijo iz svoje srede okrajnega šolskega nadzornika na tri leta, kateri pa ima med tem časom samo to službo opravljati. To volite naj potrjuje slavna vlada.

III. Deželni učiteljski skupščini podeli naj se pravica, da

si voli iz svoje srede zastopnika ljudskega šolstva in učiteljstva v deželni šolski svet.

IV. Imenovanje učiteljev naj ostane pri sedanjem redu, čeravno bi kedaj dežela utegnila prevzeti plačevanje učiteljev, to je: Krajni šolski sveti naj imajo še dalje pravico nasvetovanja, okrajni pravico imenovanja učiteljev in deželni šolski svet pa pravico potrjenja podeljene učiteljske službe.

Svojo ponižno prošnjo opirajo na sledeče razloge:

Ad I. Pri sedanji veliki dragini je pač težko učitelju shajati s 450, 460 in 500 gld. Nemogoče mu je pri takih dohodkih za drugo skrbeti nego za svoj živež. I gld. na dan porabi edino samo za sebi primerno hrano. Koliko mu toraj ostaja za obleko, za stanovanje? Kje vzeti denar za knjige, za časopise in društva? Privoščiti si pri takih dohodkih ne more nikakoršne zabave. Pri taki plači mu je celó nemogoče pošteno, stanu primerno priziveti si soprugo z družino. Ravno tako imajo podučitelji kaj slabo življenje pri samih 300, 360 ali 420 gld. dohodkov. Nadalje je pomisliti, da so se letos plače vravnale in izboljšale vsem državnim uradnikom. Tudi učitelji, ki imajo težavnejše nalogo od teh, zaslužili so kak poboljšek. Plačo so letos zdatno izboljšale dve sosedni deželi: Saleburška in Dolenje-Avstrijska. Na Gorenje-Avstrijskem uživajo pa učitelji že 4. leto mnogo boljše plače od štajerskih učiteljev. Poslednjič je pomisliti, da je na Štajerskem veliko pomanjkanje učiteljev. Nedvomljivo je poboljšanje plač najboljše sredstvo, s katerim se bode pomanjkanje vsaj po malem odpravilo. Boljše plače bodo namreč mikale mladeniče, da si izvolijo učiteljski stan; boljše plače bodo zadrževale naše učitelje, da se ne preseló v druge kraje, in bodo tudi vabile učitelje sosednih dežel, da se pri nas udomačijo. —

Ad II. Velike važnosti za šolski napredek so okrajni šolski nadzorniki. Za take pa si vlada, ko ne pozna vsikdar na tanko učiteljev, izbere možé, kateri uživajo med učiteljstvom v okraju morebiti malo spoštovanja, malo ljubezni in zaupanja.

Tudi se v znanstvu in kot praktični pedagogi vsikdar ne odlikujejo. Zatorej bi bilo po mnenji podpisanih za šolski napredek dobro to, da si učitelji dotičnih okrajev sami iz svoje srede izvolijo okrajnega šolskega nadzornika. Pri tej volitvi izbrali si bodo gotovo najvrednejšega moža, ki mora kot taki učiteljem biti tako rekoč dober, a strog oče.

Ad III. Deželni šolski svet štajerski ima z narodnim šolstvom največ dela. Udje deželnega šolskega sveta so zastopniki cerkve, vlade, dežele (ljudstva) in srednjih šol, zastopnikov ljudskih šol in ljudskih učiteljev pa v njem primanjkuje. Ne more se reči, da bi imenovani šolski svetovalci ne bili skrbéči tudi za ljudsko šolstvo; vendar bi bil veliko večí napredek

pri narodnem šolstvu, ako bi v deželnem šolskem svetu bil goreč, zveden in delaven zastopnik ljudskega šolstva in učiteljstva. To je pa tudi želja mnogih učiteljev.

Ad IV. Čuli so se glasi, da utegne imenovanje učiteljev v spremenjenih okoliščinah priti v oblast deželnega šolskega sveta, da potem to pravico okrajni šolski sveti zgubé. Spoštljivo podpisani so nasledke te naredbe premišljevali ter spoznali — akoravno bi bilo to za učitelje brez posebnega vpljiva — da bi taka preuredba šolstvu na kvar bila. Za šolstvo se mora ljudstvo živo zanimati; to pa le tedaj stori, ako ima tudi pravico o tem govoriti in določevati. Nove šolske postavbe so po okrajnih in krajnih šolskih svetih komaj dovolile ljudstvu nekaj pravic o šolstvu. Ako bi se pa tem korporacijam najvažnejša pravica — imenovanje učiteljev — odtegnila, gotovo bi to bil slab vtis na ljudstvo, katero bi se potem še manje za šolstvo brigalo. Veljavnost okrajnih šolskih svetov bi bila s tem skoraj čisto pokopana*.) (Sledé podpisi).

Nekaj o slovenskem narodnem šolstvu.

(Govor iz okrajnega učiteljskega zbora v Ljutomeru 8. maja t. l.)

Slavni zbor! O slovenskem šolstvu sploh, kakor tudi o šolstvu po edinih slovenskih pokrajin ste že mogo slišali in čitali, kar je bilo najti sem ter tje po slovenskih šolskih časopisih. Kar ste tedaj čitali že, o tem Vam ne bodem pripovedoval. Namenil sem se za danes na kratko govoriti o sporočilu vlade o šolstvu po slovenskih deželah v šolskem letu 1872. Pričnimo pri štajerskem šolstvu. O tem se je slavna vlada, t. j. naučno ministerstvo tako-le izrazilo: Gledé krajnih šolskih svetov se najprvo pritožuje, da tudi v imenovanem letu niso bili posebno marljivi in delavni v pospeh šolstva. Organizacija okrajnega šolskega nadzorništva se je pokazala nekoliko pomanjkljiva, in v tej zadevi se bode vlada posvetovala, kako bi se nadzorništva preustrojila. Bilo pa je na Štajerskem v lanskem šolskem letu 23 okrajnih š. oglednikov; od teh je bilo 14 ljudskih učiteljev, 6 profesorjev srednjih šol, 1 glavni in 1 vadniški učitelj izobraževališča, 1 pa vodja preparandije v pokoju. Ti so obiskovali 639 šol in 1067 razredov. V 247 sporočilih so naznanjali vspeh svojih nadzorovanj. Šolsko podučevanje se je zdato zboljšalo, in sicer s tem, da so se učitelji v svojih društvih in okrajnih konferencah izobraževali v realnih predmetih, ter pogovarjali o načinu podučevanja. Vedno večja pozornost se je obračala na telovadbo ter za podučevanje v ženskih ročnih delih pridobilo si je več učiteljic. Šole so pri malih izjemih še dosto pre-

*.) Take in enake prošnje naj bi tudi druga društva sklenila. Vr.

skrbljene z potrebnimi učili. Šolsko obiskovanje je po večem dovoljno, vendar je delovanje učiteljev v tem veliko kvar trpelo, da otroci 13. in 14. leta so jako malo ali tudi da niso nič šole obiskovali. Šolska poslopja ne zadostujejo. Temu so vzrok malomarni krajni šolski sveti. Okrajne učiteljske bukvarnice so ustanovljene v 57 šolskih okrajih, na 66 šolah bile so šolarske bukvarnice. Na 29 šolah so se učiteljem plače višega razreda podelile. Pokojniška blagajnica za ljudske učitelje znašala je konec oktobra lanskega leta 83.569 gld. Pokojnina se je dovolila 40 učiteljem, za ktere se je potrosilo 14.779 gld. pokojnine. V vsem pa je zdaj na Štajerskem 51 učiteljev v pokoju. Pri izobraževanju učiteljskih pripravnikov na učiteljskih v Gradcu in Mariboru se gleda na to, da se pripravniki na dotičnih gospodarskih šolah izurijo tudi v raznih panogah kmetijstva. Meščanske šole kazale so sledeče stanje: V Gradcu bila je meščanska šola z 2 razredoma in 121 učenci; v Hartbergu 2 razreda z 20 učenci; v Fürstenfeldu 3 razredi s 34 učenci; v Judenburgu 3 razredi s 54 učenci; v Radgoni 2 razreda s 27 učenci, Celji 3 razredi s 80 učenci. Stroškov za te šole je bilo 34.054 gld.

O koroškem šolstvu izjavila se je vlada sledeče: Krajni šolski sveti so tudi v tej deželi tako malo delavni kakor drugod, in više šolske oblasti so vedno polne tožeb proti tim.

V minolem šolskem letu je tudi na Koroškem mnogo učiteljev primanjkovalo, vsled tega ni bilo mogoče dosti novih šol ustanoviti. S pohvalo se omenja šolskih podpornih društev, ktera so na Koroškem mnogo denarja za šolske potrebščine nabrala. Marljivo se na Koroškem ustanovljujejo okrajne učiteljske in šolarske bukvarnice. Tudi pri podučevanju so učitelji vspešno delovali, ter se v svojih društvih in zborih pridno izobraževali.

O kranjskem šolstvu toži vlada, da ni takošno, kakor bi imelo biti vsled novih šolskih postav. Temu je pa vzrok revščina poedinih šolskih srenj, nerazumljenje o koristi dobro vredjenega šolstva ter pomanjkanje potrebnih deželnih šolskih postav o zboljšanju učiteljskih plač. Zopet se vlada pritožuje o krajnih, pa tudi o okrajnih šolskih svetih. Tim poslednjim, pravi vlada — primanjkuje potrebnih enežirje, da bi s svojim vplivom večje delovanje pri krajnih šolskih svetih dosegli. Število narodnih šol je na Kranjskem 241; od teh je 205 čisto slovenskih, 15 nemških, 21 slovensko-nemških. Šolsko obiskovanje je na Kranjskem zelo neredno. Z vspehom podučevanja je vlada z ozirom na to, da so učitelji še malo izobraženi, da so šolske izbe prenapolnjene, da manjka učnih pomočkov, vendar nekaj zadovoljna.

O šolstvu na Goriškem pravi poročilo, da se ono vedno boljša. Vseh šol štelo se je 195. Ljudstvo je posebno v slovenskih krajih šolstvu prijazno, in tudi obnašanje duhovnikov

ter občinskih predstojnikov do šole je napredku na tem polji po večem ugodno.

O isterskem šolstvu se vladno sporočilo najžalostnejše glasi. Temu je kriva najbolj revščina cele dežele. Nedelavnost krajnih in okrajnih šolskih svetov je strašna. Nekteri okrajni šolski sveti so imeli v letu komaj dvakrat seje. Deželni šolski svet bode moral denarne globe naloževati vsim tim uradom, da spolnujejo svoje dolžnosti.

Učilni načrt o nauku domovinskem.

(Dalje.)

Pomočki, katerih naj se učitelj poslužuje, so:

1. Jezik ali govor, kateri naj bode vselej razločen in razumljiv. Na vsako vprašanje naj se v popolnih stavkih odgovarja.
2. Berilne vaje, ktere ravno to snov zadevajo. Popisovanje krajev iz učencevega doma, znameniti dogodjaji iz domovinske zgodovine, po katerih se ljubezen do domovine oživi in domoljubje utrdi.
3. Izleti ali popotovanja, pri kateri priliki zamorejo učenci svojo domovino v resnici in pravi podobi ogledovati. Pri tacih izletih se do pravega spoznanja utisne, kar se je učilo, ako se le ta izvrstni pomoček prav vodi.
4. Načrti: a) Šolske sobe (poglavitni posnetek očrt); b) prebivališča; c) okolice.
5. Severnica ali kompas in merilo.
6. Globus ali zemeljska krogla.
7. Pismene naloge. Kar se je med uro učilo, vse to naj učitelj skupaj povzame, ter dá o tem pismena vprašanja, ktere naj potem učenci doma ali v šoli pismeno izdelajo.
8. Dobro služijo v ta namen tudi dobri in lahko umevni zemljevidi.

Učilni poskus o domovinskem nauku.

V začetku tega spisa rekel sem, da je učilni načrt le kostnik ali škelet, ktereга mora učitelj z mesom in krvjo obdati, da bode življenje zadobil. Naj mi bode tedaj dovoljeno, pokazati v naslednji učilni poskušnji, kako zamore nekako učitelj pri tem postopati.

Kraju, kjer smo se rodili in kjer stanovitno bivamo, pravimo naš dom ali prebivališče. To pa je vas, trg ali mesto. A. kje si ti rojen? — V B. — Kaj je potem B. za te? — C. kje si ti doma? — V D. — Kaj je D. za te? — E. kako se pa tvoj dom imenuje? — F. kje je tvoj dom? — G., zakaj praviš, da je H. za te tvoj dom? — itd.

Da pa v našem domu prave in natančne pojme zadobimo, moremo ga od kakega višega kraja pregledovati in opazovati, bodi si iz kakega hriba ali zvonika, kjer na vse strani lahko dobro vidimo. Za danes naj bode nam ta kraj naša šolska soba. Kje smo sedaj? — Zakaj pravimo tej sobi šolska soba? — Kaj vse vidite v šoli? — Kaj bi pa potem bila šolska soba, ako bi šel učitelj in učenci iz nje, ter bi tudi še vse druge reči znesli? — Kaj pa zopet lahko nazaj v njo pripravimo? — Kako zamoremo tedaj našo šolsko sobo še drugače imenovati, ker v njo lahko razne reči nanosimo in zopet iznosimo? (Prostor šolski.) Kaj pa obdaja ta šolski prostor? — Koliko je sten? — Naše šolske sobe pa ne obdajajo le 4 stene, ampak ona je tudi omejena od zgoraj in od spodaj: Od česa neki? — Povejte tedaj, kaj omeja ali obdaja našo šolsko sobo! Kaj obdaja našo šolsko sobo na desno? — Kako bomo zato to steno imenovali? — Kaj pa obdaja šolsko sobo na tvojo levo stran? — Kako boste sprednji, kako tudi zadnji zid imenovali? Koliko sten smo tedaj našli? — Imenujte jih!

Pokaži mi desno, levo, sprednjo, zadnjo steno! — Kje je strop? — Kje so tla? — Kaj je v levi steni? (Okna.) Kako zamoremo še to steno imenovati? — Kaj je v desni steni? — Kako lahko rečemo zato še tej steni? — Kaj je v — steni? (Peč z dimnikom). Kaj visi na sprednji steni? —

Sedaj naj učitelj vse kar je dozdej obdeloval skupaj povzame; ob enem naj se tvarina porabi za pismeno izdelovanje (spisje). Popis naše šolske sobe: Naša šolska soba ima štiri stene, desno, levo, sprednjo in zadnjo. Nad nami je strop, pod nami so tla. V — steni so tri okna, v — pa vrata. Pri — steni vidimo tudi peč z dimnikom, na sprednji steni visi Božja martra (razpelo) in — podob ali — tabel. (Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Ljubljane. (Kranjske šolske postave) so tedaj vendar enkrat potrjene. To, kar so kranjski učitelji že več let tako težko pričakovali, so tedaj vendar dosegli. O tej postavi se je nekaj že takrat govorilo, ko je bila ravno sklenjena od deželnega zbora. Reklo se je, da so plače, odmerjene po teh postavah, za sedanji čas zelo prenizke. In res, kako naj se podučitelj živi z 280 gld. in učitelj s 400 gld.? Edino to more kranjske učitelje pri tej postavi tolažiti, da bodo smeli „po šoli“, za posebno odškodovanje od strani učencev, podučevati. S tem si bo morebiti kateri učitelj že kak krajcar prislužil, saj bi sicer skoro shajati ne mogel. Na dalje bode učitelj kranjski gledati moral, da mu orgljarstvo tudi kaj donaša; učitelj ne bode za naprej več prisiljen, da bi zastonj ta posel opravljal, terja naj

za to primerno odškodnino, ki ima biti v pravem razmerju s trudom in časom, ki se porabi pri tem poslu. Dobra stran te postave je naposled ta, da bodo učitelji v mesečnih obrokih pri davkarji dobivali zaslužene penenze, in da bode deželni odbor skrbeti moral, da tem šolskim blagajnicam ne zmanjka denarja, ako bi tudi srenje ne odrajtovale potrebnih dohodkov. Pmoanjanja učiteljev na Kranjskem pa tudi nova postava ne bode mogla odpraviti. Za podučiteljska mesta z 280 gld. ne bode nihče prositi hotel. Preseljevanje učiteljev se morebiti ne bode nadaljevalo, a izseljeni učitelji se bodo težko nazaj povrnili. Nekoliko prostejše se bodo kranjski učitelji vsled nove šolske postave gibati smeli, in kot narodni učitelji se bode lahko potegnili ravno za to, kar narodu, narodu našemu koristi. Od župnika in duhovnikov sploh ne bodo več odvisni, od kmeta tudi ne. Skoro najveljavniši šolski uradi bodo za kranjske učitelje okrajni šolski sveti; ti uradi so pa na Kranjskem sestavljeni še zelo iz dobrih elementov, t. j. iz narodnih učiteljev, narodnih zastopnikov srenj itd. Tudi nemškutarški okrajni nadzorniki ne bodo za učitelje več nikakoršno strašilo. Lehko botoraj učitelj hrbet obrnil takemu nadzorniku, ki pride šolo nadzorovat s tem namenom, da agitira za „Krainischer Lehrerverein“ in za „Laibacher Schulzeitung“, kakor to storé naši ljubljanski nadzorniki.

Iz Ljutomera. (Okrajni učiteljski zbor) našega društva je bil pri nas 8. t. m. Zbralo se je bilo 16. učiteljev in 1 učiteljica. Zbor je pričel predsednik društva, gosp. Kryl. Šrčno je pozdravil nazoče učitelje ter se jim zahvalil, da so se zbora udeležili v tako obilnem številu. Na dalje je omenjal o delovanji društva v minulem društvenem letu, ki se je bilo lani ob tem času za trdno osnovalo.

Pri drugi točki dnevnega reda povzame besedo g. Lapajne. Govoril je o stanju narodnega šolstva na Štajerskem v letu 1872. in sicer navajal je sporočilo naučnega ministerstva o tej stvari. Po dokončanem govoru poudarjal je pomanjkljivosti, ktere je vlada naštevata v svojim sporočilu. Take pomanjkljivosti so: Nemarnost in nedelavnost krajnih šolskih svetov, slaba šolska poslopja, pomanjkanje šolskih bukvarnic, slabo obiskovanje ljudskih in meščanskih šol. Pri vprašanji g. govornika: Kaj naj učitelji storé, da bi se te pomanjkljivosti zmanjševale, so se udeleževali debate nadučitelja g. Simonič, g. Majecn in g. predsednik. Gledé krajnih šolskih svetov se je naposled pripoznalo to, da naj učitelj krajne šolske svetovalee podučuje in nagovarja, da kaj storé za spseh šolstva. Kjer bi pa bilo vse prigovarjanje od strani učiteljev zastonj, tam naj prevzame okrajni šolski svet dolžnosti, kterih krajni š. svet ni hotel izpolnovati. To velja tudi zastran šolskih poslopij. Da se napravijo šolarske bukvarnice, priporočal je g. Lapajne, da učitelji za nje darove nabirajo

pri dobrih šolskih prijateljih. Posebno jim je priporočal, da slovenski list za mladost, „Vertec“ med šolsko mladino razširjuje.

Gledé meščanskih šol se je pripoznalo, da je slabo šolsko obiskovanje na teh šolah znamenje, da sedanje ljudstvo še ne razumeva koristi teh šol. Vsled tega bi morda boljše bilo, da bi se dotični denar bolj obračal na ljudske šole. Izrekla pa se je tudi želja, da bi vlada na slovenskem Štajeru osnovala kaj meščanskih šol. Ker ima celjska šola primeroma še največe število učencev, kaže to, da imajo Slovenci večje veselje do izobraževanja od Nemcev. 3. točka „o gospodinjstvu“ se je zaradi boleenosti gospodične učiteljice T. moralo opustiti. Pri 4. točki je g. Lapajne razložil uzroke, zakaj je učiteljem treba prositi boljših plač in drugih pravic, potem je prečital prošnjo na deželni odbor (ktero priobčujemo danes v „Slov. Učitelju“), ki je bila od vseh zbranih enoglasno sprejeta. Samo gledé 2. točke o prošnji je bil g. Kryl zoper to, da bi učitelji imeli pravico, izbirati si svojega nadzornika. Toda njegove pomislke so zavrnili g. učitelji: Meglič, Pernišek in Lapajne rekoč, da so učitelji gotovo tako vestni in modri, da si izberó iz svoje srede najboljšo moč. Sicer se pa to tako predlaga, da naj vlada volitev še potrjuje. Gledé 3. točke menil je g. Šijanec, da bi se zastopnik učiteljstva v dež. š. svétu volil izmed okrajnih nadzornikov, a obveljal je predlog poročevalca. — Poslednjič bili so v novi odbor društva po predlogu g. Lapajne-ta voljeni gg.: Kryl za predsednika, Meglič za podpreds., Postružnik za blagajnika in Pernišek za tajnika. Š. M.

Razne novice in drobtine.

(Umrli je France Lesjak), profesor na učiteljski v Ljubljani. Mnogim učiteljem po Slovenskem je bil ta mož znan kot marljiv in natančen učitelj, ki se je ves čas svojega delovanja pri šolstvu marljivo izobraževal. Rojen je bil 24. maja 1828 v Šentvidu pri Zatični. Posvečen za duhovnika bil je l. 1854. Služboval je za kateheta in kaplana dve leti v Trnovem pri il. Bistrici, 3 leta bil je šolski ravnatelj v Vipavi; od l. 1859 pa do 1867. bil je v tej lastnosti na glavni šoli in letni preparandiji v Idriji. Poslednja leta bil je na vadnici in učit. izobraževališči ljubljanskem. Umrli je 4. maja t. l. za boleznijo na možganih. Naj v miru počiva.

(Podpore za potovanje k razstavi) bode dajal tudi kranjski deželni odbor, ki je v ta namen za učitelje, obrtnike in kmetovalce dovolil 1500 gld. Učitelji naj se do 31. maja oglasijo pri deželnem šolskem svétu v Ljubljani.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Učiteljska služba na Sladki gori (okraj Šmarje pri Jelšanah) s 460 gld. in stanovanjem. Prošnje do 30. maja na krajni šolski svét.

Na Kranjskem: Učiteljska služba pri Šentvidu pri Berdu z 293 gld. 80 $\frac{1}{2}$ kr. Prošnje na okrajni š. svét v Kamniku do 25. maja.

Založnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.